

Metodologies actives i TIC
per a la millora docent i de l'aprenentatge

L'aprenentatge del Dret basat en problemes

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

www.ub.edu/portal/web/metodologies

L'aprenentatge del Dret basat en problemes

Antoni Font Ribas
Departament de Dret Mercantil

La necessitat d'haver d'impartir un curs sobre règim jurídic del mercat en uns estudis de nova implantació a la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales ens va fer reflexionar sobre la relació que hi hauria d'haver entre el disseny de la formació i el perfil del professional al qual anaven encarats aquests estudis. Calia ajustar els continguts i l'estil d'aprendre a allò que idealment en el futur haurien de fer els estudiants un cop s'incorporessin al mercat laboral. D'aquesta manera la idea de fer servir problemes o projectes per a l'aprenentatge dels conceptes bàsics que havia d'adquirir l'estudiant va sorgir d'una manera gairebé natural.

Com va sorgir la idea?

La idea sorgeix a partir de les experiències prèvies i del coneixement adquirit arran d'aquestes experiències i de la formació inicial rebuda que vam decidir implementar l'ABP íntegrament al currículum de diverses assignatures en què teníem assignada la docència.

Ho vam fer treballant col·laborativament diversos professors amb graus d'experiència també diversa. Això ens va permetre distribuir-nos les tasques en funció de l'experiència de cadascú de nosaltres.

Canvia la planificació?

Què cal ressaltar de la planificació amb aquesta metodologia?

La planificació varia segons l'opció triada. Tot i això, hi ha trets de caràcter general que són comuns.

La primera tasca va ser la definició dels objectius que es pretenien assolir formulats en termes de resultats d'aprenentatge.

A partir de la definició dels objectius és com s'estableixen cadascun dels diferents programes.

Les assignatures s'han concebut sempre sobre la base d'un disseny d'aula invertida i d'aprenentatge autodirigit. El primer que han hagut d'emprendre els estudiants ha estat activar el seu coneixement previ per explorar el que necessiten saber i, a partir d'aquí, proveir-se de la informació i dels recursos necessaris per assolir els objectius d'aprenentatge.

Els estudiants adquireixen el seu coneixement sobre la base de l'exploració de diverses fonts d'informació, després que han decidit quins són els seus objectius d'aprenentatge (aprenentatge per descobriment). El punt de partida inicial són els problemes o situacions que els són presentats i, és clar, el disseny d'aquests és crucial.

Per això hem seguit dues regles bàsiques:

1. La situació descrita ha de ser tan real i familiar com sigui possible per a l'estudiant.
2. L'escenari de treball ha de ser configurat conformement amb els resultats d'aprenentatge que es pretenen obtenir.

Tret de l'exploració de la informació, que necessàriament s'ha de fer fora de l'aula, la resta d'activitats s'ha fet sempre presencialment. Tot i això, els estudiants acostumaven a trobar-se fora de l'aula per preparar les seves intervencions presencials, sobretot quan havien de dur a terme l'execució d'alguna activitat.

Les assignatures dissenyades en ABP centren la seva atenció en les activitats que fan els estudiants a l'aula, la qual cosa obliga a reestructurar-ne el contingut i

donar prioritat a l'aprenentatge dels temes més rellevants en funció dels objectius dels programes, deixant en un segon terme aquelles qüestions més secundàries de les quals fins i tot es pot prescindir en aquesta etapa formativa.

Quin és el procés d'aprenentatge amb aquesta metodologia?

L'objectiu perseguit amb la utilització dels problemes ha estat el de fer-los servir com a punt de partença per a la generació del coneixement dels estudiants.

El procés d'aprenentatge s'ha esdevingut sempre en el si de grups reduïts d'estudiants (mai en nombre superior a 12 estudiants) acompanyats d'un tutor als quals se'ls presenta una situació problematitzada que provoca el conflicte cognitiu.

Alternativament s'han dut a terme experiències amb grups més nombrosos (fins a 40 estudiants) dividits en subgrups que treballen autònomament tots en la mateixa aula amb un únic docent.

Antoni Font

La majoria dels problemes o de les situacions amb què s'enfronta el professional del dret són conflictives que deriven de la contraposició de dos o més interessos diferents. Els grups reduïts permeten la fragmentació en equips de poques persones (dos o tres) cadascun dels quals pot treballar un interès diferent.

La tasca a fer consisteix a aplegar informació que permeti comprendre el fenomen o la situació, analitzar-la, contrastar opinions, interpretar la situació, argumentar i aplicar la solució legal que cadascú consideri més oportuna o ajustada a l'interès que està defensant.

Les estratègies que s'han fet servir per arribar a aquest resultat són diverses: des d'un simple debat per parelles amb canvi de rols i posada en comú fins a estratègies de treball cooperatiu com el puzzle de grup, els jocs de rol o les simulacions. S'ha optat per una o altra segons els objectius que es pretenien assolir, la complexitat de la situació o el volum d'informació requerit per interpretar-la.

Quina tecnologia cal per aplicar aquest model?

Pròpiament l'ABP no necessita cap tecnologia específica. En el nostre cas vam fer servir l'eina "Tasca" del Campus Virtual per tal que els estudiants hi poguessin setmanalment un escrit amb les seves reflexions sobre allò que havien après en les sessions tutorial i en les activitats corresponents.

Més endavant hem utilitzat un dossier

d'aprenentatge digital en què els estudiants inclouen les diverses evidències del seu aprenentatge, entre elles el seu diari reflexiu. El dossier és, a més, objecte de l'avaluació corresponent.

Fora de les eines del campus els estudiants han recorregut força a la consulta de les bases de dades electròniques que té contractades la UB i a d'altres d'accés lliure.

Per bé que el suport en què es presenten els problemes o situacions problemàtiques acostuma a ser el documental, en algunes ocasions també hem fet servir vídeos o fragments de pel·lícules comercials que fan referència a una situació conflictiva que cal entendre. L'accés a YouTube per fer cerques en aquest sentit també és habitual.

Quins han estat els escenaris de treball?

Els escenaris de treball han estat bàsicament de dos tipus: els problemes i els projectes. Els hem utilitzat tant organitzant íntegrament el currículum per separat en una forma o altra com combinant les dues modalitats. Segons que s'opti per una modalitat o altra (o per la forma combinada) les repercussions en la planificació de l'assignatura són diferents.

Els problemes

Els problemes han estat dissenyats a l'entorn d'un únic eix comú, que seria l'empresa, seguint el seu procés vital (creació – activitat – extinció), deixant una mica de banda l'estructura tradicional de la matèria, dividida en tres cursos diferents. Per a cada curs s'han previst un total

d'entre 10 i 12 escenaris diferents que cobreixen els continguts bàsics. Cada escenari va encapçalat amb un títol i una breu explicació a tall de subtítol. La redacció dels problemes segueix sempre la definició dels objectius d'aprenentatge.

S'arrenca amb la presentació d'un escenari en què hi ha un negoci familiar que entra en una nova dimensió i amb perspectives de creixement, situació que els estudiants poden identificar fàcilment. La situació es presenta oberta i poc estructurada, de manera que l'estudiant pot acomplir progressivament uns objectius de complexitat creixent en un període determinat de temps. Després d'aquest primer escenari n'hi ha un altre, continuació del primer, de forma que la presentació dels problemes va adquirint una estructura narrativa similar a un serial televisiu (embolics sentimentals i defuncions inclosos). Als estudiants això els ha resultat especialment atractiu.

L'estructura narrativa permet plantejar incògnites que s'han de desvelar, estimular el desig per conèixer el desenllaç, formular hipòtesis i descobrir que hi ha diverses alternatives possibles, amb la qual cosa s'incrementa la motivació.

Els projectes

La modalitat de projectes l'hem fet servir per dissenyar el currículum d'un curs de contractes. En aquest cas s'han fet servir tres projectes d'unes tres o quatre setmanes de durada, que es treballen per equips, i dues situacions intercalades

d'avaluació-aprenentatge, que es treballen individualment.

En tots els projectes la situació arrencava amb la visita d'un client que volia fer una consulta que els diferents equips havien d'atendre i de la qual havien de fer un primer informe.

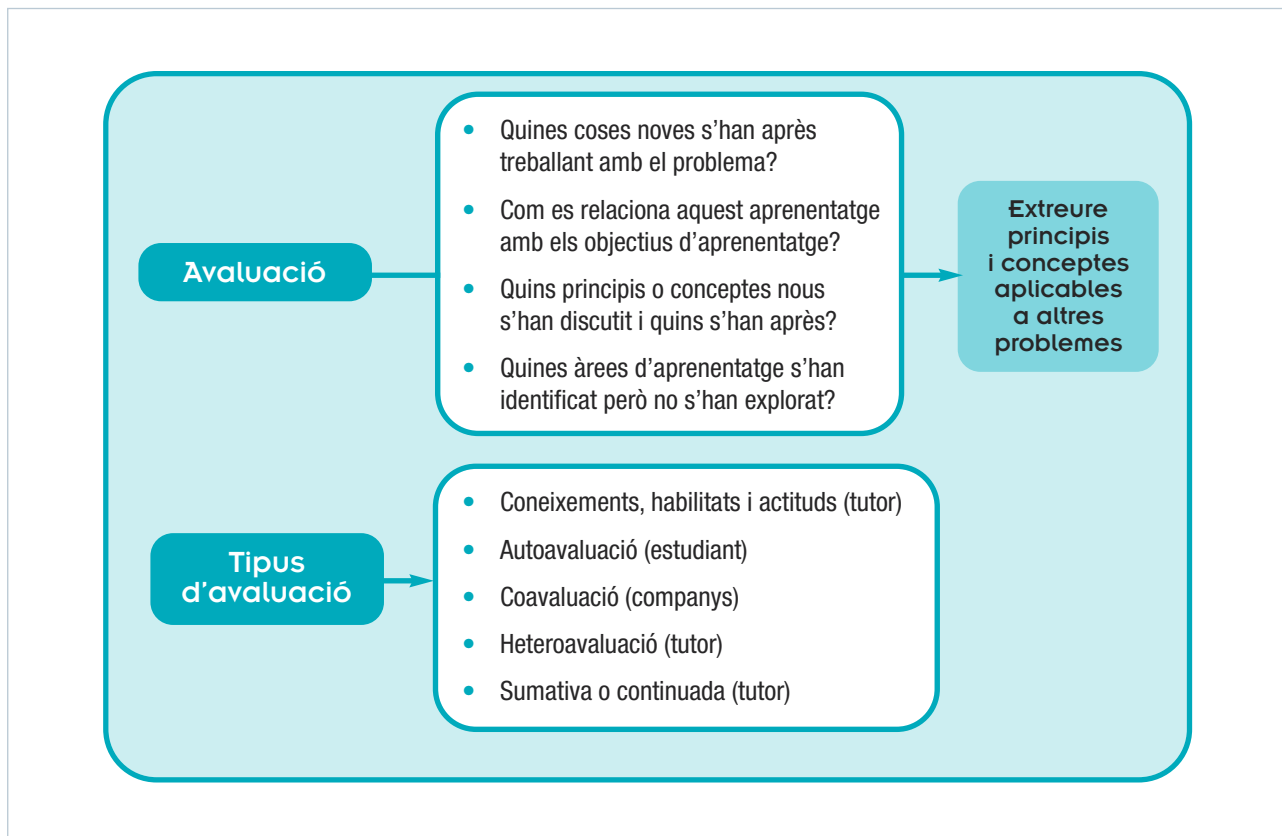
Les situacions comprenien un conjunt complex de contractes que els estudiants havien de redactar en diverses versions i, finalment, negociar.

Posteriorment es produïen incompliments contractuals i els equips s'enfrontaven els uns amb els altres en un debat en defensa dels interessos respectius.

Quina valoració es pot fer respecte a l'avaluació?

L'avaluació es duia terme mitjançant el dossier d'aprenentatge, primer físic i després digital. El dossier complia la missió d'aplegar les evidències i classificar-les, de manera que resultava relativament senzill proveir una qualificació a l'estudiant mitjançant la qualificació del dossier.

L'avaluació contenia elements d'autoavaluació, coavaluació i heteroavaluació. El procés d'aprenentatge acabava sempre amb una sessió destinada a avaluar el coneixement adquirit i les habilitats desenvolupades durant les sessions destinades a treballar un problema o escenari. L'estudiant havia de

fer una reflexió sobre aquesta sessió que havia d'incloure al seu dossier i rebia el comentari del tutor a tall de retroalimentació.

Durant el curs es duien a terme dues o tres proves per tal d'avaluar el coneixement adquirit. La prova consistia en un test de 10 preguntes d'opció múltiple on calia justificar l'opció escollida.

L'elecció contextualitzada de les preguntes amb la justificació corresponent permetia avaluar el desplegament d'habilitats cognitives com ara la capacitat d'anàlisi, la presa de decisions o l'argumentació.

Finalment, havent acabat el curs, es demanava a l'estudiant que fes una autoavaluació del dossier d'aprenentatge i se'l convidava a tenir una entrevista personal per tal de contrastar el resultat final de la seva autoavaluació amb l'avaluació que li feia el tutor.

